

Pravnik

2006

**Istaknuti
pravnici**

Katarina Tomaševski

Katarina Tomaševski predstavlja jednu od najistaknutijih pravnica u Hrvatskoj i svijetu. Bila je poznata kao vodeća globalna stručnjakinja za ljudska prava, pogotovo prava na obrazovanje. Iskazala se na brojnim područjima, a svijet je pamti kao prvu specijalnu izvjestiteljicu Ujedinjenih naroda u pitanjima prava na obrazovanje.

Rođena je 8. veljače 1953. godine u Bosni i Hercegovini, gdje je i provela svoje djetinjstvo. Svoje akademsko obrazovanje započela je na Pravnom fakultetu u Zagrebu, koji je završila kao jedna od najuspješnijih studenata, osvojivši Rektorove nagrade za svoje radove nekoliko godina zaredom. Svoj doprinos ostavila je i kao glavna urednica časopisa *Pravnik*, koji ima čast pisati o jednoj od njegovih pravih urednica. Svoje daljnje akademsko obrazovanje nastavila je na Sveučilištu Harvard, gdje je pokazala interes za međunarodno pravo i završila postdiplomski studij braneći tezu "Ekonomski bojkoti i međunarodno pravo" (*Economic Boycotts and International Law*). Doktorsku disertaciju na temu "Terorizam i suvremeno međunarodno pravo" (*Terrorism and Contemporary International Law*) obranila je na svom matičnom Pravnom fakultetu u Zagrebu, nakon čega svoj daljnji rad nastavila u inozemstvu.

Katarina Tomaševski bila je pravna aktivistkinja s nepresušnom energijom. Svoj rad usmjerila je na vrlo važna područja kao što su: pravo na obrazovanje, maloljetnička delikvencija, diskriminacija osoba zaraženih HIV-om, spolna diskriminacija itd.

Uvijek je usko surađivala s brojnim međunarodnim organizacijama, tako da je od 1979.-1989. godine suradila pri Međunarodnom odboru za obranu maloljetnika (*The International Council of Defence for Children International* ili DCI). Imala je jednu od vodećih uloga u izradi Međunarodne konvencije o pravima djeteta (*The International Convention on the Rights of the Children*). Bila je jedna od prvih pravnih stručnjakinja koja se bavila problemom diskriminacije osoba zaraženih HIV-om/AIDS-om, kao pravna savjetnica WHO-a globalnog programa za Aids (*WHO Global Programme on AIDS*) i kao vodeća članica *Global AIDS Policy Coalition* s Harvardskom školom javnog zdravstva (*Harvard School of Public Health*).

Njezina predanost primijećena je i na području ženskih prava, putem Projekta za ženska prava pri Međunarodnoj grupi za ljudska prava (*the Women Law Project of the International Human Rights Law Group*). Bila je članica različitih odbora organizacija za ljudska prava, od Gambije do Male Azije, a također i članica odbora vodećih časopisa kao *The Human Rights Law Journal*. Napisala je 25 knjiga u kojima se bavila različitim aspektima obrazovanja i ljudskih prava. Također je bila savjetnica u agencijama kao *ActionAid*, *UNICEF*, *Save the Children* i *The Overseas Development Institute*.

Njezina najveća strast bilo je podučavanje mladih ljudi na područjima kojima se bavila, uvijek želeći da oni na neki način nastave rad kojim se bavila. Podučavala je na *London School of Economics* ili *LSE*, *Centre for Africa Studies of Edinburgh University*, *United Nations University (Tokyo)*, *Institute for Social Studies (the Hague)*, *Beogradskom centru za ljudska prava*, *Inter American Human Rights Institute (Costa Rica)*, *Centre of Human Rights at the University of Pretoria (South Africa)*. Donedavno je bila profesorica na *Katedri međunarodnog prava i međunarodnih odnosa na Sveučilištu u Lundu* i gostujuća profesorica na *Pravnom fakultetu Sveučilišta u Peking*u.

Živjela je u 18 zemalja svijeta, u svakoj tražeći neki novi izazov.

Kad se piše o njezinom životu, mora se pisati o njezinom radu jer je rad na ljudskih pravima i bio njezin život.

Smatrala je da demokracija u kojoj živimo neizbježno potiče i poboljšava ostvarivanje ljudskih prava, no smatrala je i da u demokraciji leži potencijalni sukob između vlasti većine i prava pojedinaca. U demokraciji uvijek postoji mogućnost slabljenja zaštite temeljnih ljudskih prava. Svojim radom i istraživanjima željela je vršiti pritisak na vlast i time kontrolirati vlast, da bi spriječila moguću zlouporabu moći.

Godine 1998. dodijeljena joj je uloga prve specijalne izjaviteljice o pravu na obrazovanje pri Ujedinjenim narodima, koju je obavljala sve do 2004. godine. Njezina godišnja izvješća Komisiji za ljudska prava postala su važan oslonac za rad na poboljšanju prava na obrazovanje. Njezine misije po različitim zemljama i njezina istraživanja o povredama ljudskih prava stavile su na kušnju mnoge zemlje, poput Narodne Republike Kine i Sjedinjenih Američkih Država. Njezino najznačajnije i najvažnije izvješće Komisiji za ljudska prava bilo je o ulozi Svjetske banke u osporavanju prava na obrazovanje. Moć svjetske banke u kreiranju politike obrazovanja jako ju je ljutila i uvijek je postavljala jedno jednostavno pitanje: "Zašto banka uopće ima nadzor nad obrazovanjem?".

Ljutila ju je činjenica da primarno obrazovanje nije dostupno svima i nije jednako za sve, već je omogućeno samo onima koji za to mogu platiti. U svome Svjetskom izvješću o pravu na obrazovanje ("Fee or Free"), dovršenom ove godine, koje je provela na temelju istraživanja u 170 zemalja, ustanovila je da postoje 22 tipa plaćanja osnovnog obrazovanja unatoč činjenici da bi ono prema zakonima tih zemalja trebalo biti besplatno.

Tvrdila je da su djeca i mladi žrtve svjetske birokracije, koja svoja obećanja o pravu na obrazovanje, kao temeljnom ljudskom pravu, ne može ostvariti u praksi. Zakoni kojima se jamči pravo na obrazovanje stavljeni su po strani, mogli bi reći da predstavljaju mrtvo slovo na papiru. Ljudi koji imaju tu sreću da žive u zemljama gdje im je omogućeno besplatno obrazovanje smatraju da je tako i svugdje u svijetu. No, njezina izvješća pokazuju da su ljudi u siromašnim zemljama prisiljeni plaćati trećinu svojih godišnjih primanja da bi omogućili svojoj djeci da pohađaju školu. Najgore je to što su djeca prisiljena raditi, pa čak i u školi, da bi platili troškove svog osnovnog obrazovanja. Takvo stanje, kakvo Katarina Tomaševski opisuje u svojim izvješćima, ne može se vidjeti u službenim dokumentima tih zemalja.

Katarina Tomaševski 1999. godine pokrenula je projekt "Pravo na obrazovanje" koji funkcionira kao javni istraživački centar i istraživačka mreža koja se bavi istraživanjem različitih dimenzija ljudskog prava na obrazovanje¹. U sklopu ovog projekta završila je svoje Svjetsko izvješće o pravu na obrazovanje ("Fee or Free") na kojemu je radila zadnje tri godine. Svome radu bila je predana do kraja svoga života, što pokazuje činjenica da je to izvješće dovršeno prije mjesec dana, unatoč tome što je Katarina Tomaševski bila jako bolesna. U zadnjih godinu dana radila je i na Vodiču za aktiviste koji se bave pravom na obrazovanje zajedno sa svjetskim nevladinim udrugama ActionAid i Amnesty International.

Čitajući curriculum vitae Katarine Tomaševski, njezina izvješća i članke, možemo zaključiti da je njezina ostavština ovome svijetu golema i neprocjenjiva. Iz njezinih radova i iz njezina života možemo puno naučiti. Na mladima i starima je da te ideje dalje razrađuju i nadograđuju i da se bore za taj bolji svijet kojemu svi težimo.

¹ Više o samom projektu može se saznati na web stranici <http://www.right-to-education.or>.